

هنری است و این بخش از ارزش‌های کلیدی است که در آیین‌نامه به آن اشاره شده است؛ لازم به ذکر است از نگاه برخی از کارشناسان مفاد آیین‌نامه خوب است اما کافی نیست و باید فضای رقابتی هم ایجاد گردد تا انگیزه بیشتری برای جوانان به وجود آید. من نیز براین نظرم در حوزه موسیقی باید تربیون‌ها و استیج‌هایی برپا شود تا جوان‌هایمان روی صحنه بیایند و هنر خود را به عرصه رقابت بگذارند البته بدون موازی کاری و همراه با سیاست‌های درست. بنابراین اگر این چارچوب‌ها رعایت شود نگاه به خارج از کشور و عطش جوانیز بین‌المللی تا حدودی کنترل خواهد شد. لذا از این جهت آیین‌نامه نیاز به اصلاحاتی دارد. امسال نیز شورای ارزشیابی جشنواره همزمان با هیأت انتخاب در نخستین روزهای جشنواره تشکیل جلسه دادند و بعد از آن نیز جلسات متعدد و مفصلی برگزار شد تا آیین‌نامه مورد بررسی قرار بگیرد و پیشنهادها و اصلاحات آن به معاونت هنری اعلام خواهد شد.

فرهت: مخاطبی که مورد تأیید من است تعدادشان در دنیا به نسبت موسیقی پاپ خیلی کمتر است بنابراین هیچ‌گاه سلیقه شخصی خود را تحمیل نخواهم کرد و به عقیده من آیین‌نامه جشنواره دست و پاگیر نیست و خوب یا بد بودن آن در زمان اجرا مشخص خواهد شد و براین نظرم اظهار نظر و قضاوت درمورد آن نیاز به زمان دارد و در حال حاضر هیچ مغایرتی با سلیقه عموم مردم ایران ندارد و تأکید می‌کنم باید قدری تأمل کرد.

مهدوی: در بررسی آثار و برگزاری جلسات مستمرکه بسیارهم متمر بود این بحث مطرح بود که چه گروه‌هایی با حفظ کیفیت بالای جشنواره می‌توانند نظر مردم را به خود جلب کنند! یا گروه‌هایی که شرایط خاص و ویژه داشتند- نه به لحاظ کیفی و علمی- می‌توانند به‌لحاظ عاطفی، اخلاقی، معنوی مردم را به سمت خود بکشانند هم مدنظر قرار بگیرند و این نشان دهنده آن است که خرد جمعی در جشنواره می‌تواند نتیجه خوبی داشته باشد و طیف‌های مختلف جامعه را پوشش می‌دهد و به عبارتی جشنواره را به سمتی می‌برد که همه گروه‌های موسیقی را در بر بگیرد.

■ آیتشکیل اتاق فکر برای جشنواره ضرورت دارد؟

مهدوی: به نظر من اتاق فکر هیأت انتخاب هستند که کار شورای سیاستگذاری جشنواره را هم انجام می‌دهند و حتی شاید نیاز نباشد در آیین‌نامه شورای سیاستگذاری اضافه گردد چرا که قرارگیری افراد مختلف در کنار هم و بیان دیدگاه‌های مختلف در اصل نشان از سیاستگذاری و انتخاب است و این همان خرد جمعی یا همان اتاق فکر است.

الهیاری: یکی از نکات مثبت این‌نامه تشکیل شورای ارزیابی جشنواره است که همپای فعالیت‌های آیین‌نامه ایجاد شده است. نکته دیگر این است که طبق همین آیین‌نامه، جشنواره موسیقی فجر موظف است بعد از برگزاری جلسات، دستاوردهای خود را به اطلاع عموم برساند. اما در مورد تشکیل اتاق فکر باید بگویم در همین دوره وظیفه هیأت انتخاب صرفاً محدود به انتخاب گروه‌های موسیقی نبوده بلکه در همین جلسات، کمیت و کیفیت جشنواره هم مورد بررسی قرار گرفت و این موضوع کمک شایانی در سیاستگذاری جشنواره داشت و عملاً توانستند تقیصه نبود شورای سیاستگذاری در آیین‌نامه را پوشش بدهند.

فرهت: از نگاه من تشکیل اتاق فکر بسیار ضرورت دارد و اتفاق خوبی است به این دلیل که اجرای برنامه‌ها در ایران با نظم و سرعت بیشتری انجام بگیرد و ایده‌ها در طول سال با آramش بیشتری برنامه‌ریزی شود.

■ آیا نیاز است آیین‌نامه جشنواره بازنگری شود؟ در این باره پیشنهادی دارید؟

مهدوی: بله آیین‌نامه جشنواره بایست بازنگری شود و باید بدنبند آن را خواند و روی آن بحث کرد، چرا که به‌عنوان اولین نمونه بوده و نیاز به کامل شدن دارد و قطعاً با یک بار دیگر مطالعه و بررسی زوایای مختلف آن با هیأت انتخاب خوب و مورد اطمینان، این آیین‌نامه برای همیشه ماندگار خواهد شد. نکته پایانی این است که جشنواره موسیقی فجر محل ارائه انواع موسیقی‌ها برای توده مردم است و نمی‌تواند محدود و تخصصی دیده شود. جشنواره‌های تخصصی در طول سال وجود دارد و البته لازم است جشنواره ویژه موسیقی پاپ هم به وجود آید چرا که می‌بینیم بار مالی هرساله به نوعی بر دوش اجراهای هنرمندان پاپ است. شاید هم حاکمیت نمی‌خواهد رسمیت ببشود ولی در حقیقت وجود دارد و نمی‌شود به‌راحتی از کنارش گذشت. جشنواره اختصاصی رقابتی پاپ باعث خواهد شد که نمونه‌سازی و الگوفآرینی درستی برای آینده به وجود آید.

الهیاری: جشنواره موسیقی فجر توانسته دارای آیین‌نامه باشد و تابع سلايق برگزار نمی‌شود و این اتفاق بسیار مهم و ارزشمندی است. در تدوین این آیین‌نامه هم زحمات بسیاری کشیده شده و قطعاً حاصل تجربه چندین سال عمر جشنواره بررسی شده است. لذا امسال هم همین آیین‌نامه مدرک عمل ما بوده و اگر قرار است آیین‌نامه تغییر کند به دو حال امکان پذیر خواهد بود: نخست به ضرورت و دوم به تشخیص شورای ارزشیابی جشنواره و اعلام آن به معاونت هنری وزارت ارشد است. در گزارش ارزیابی دوره ۳۴ جشنواره موسیقی فجر ضرورت اصلاح و بازنگری در آیین‌نامه پیش‌بینی شده و لازم است به‌ندایی به آن اضافه شود تا قوت بهتری پیدا کند. لذا همان‌طور که اشاره شد شورای ارزیابی مکاتباتی با معاونت هنری خواهد داشت و پیشنهاد بازنگری در آیین‌نامه مطرح می‌شود تا با تشکیل شورایی متشکل از هنرمندان و اهالی موسیقی و صنوف موسیقی آیین‌نامه برای دوره‌های بعدی تکامل یافته‌تر شود.

که تقاضای شرکت دارند تلاش می‌کنند بهترین آثار خود را برای هیأت انتخاب ارسال کنند؛ هیأت انتخابی که متشکل از افراد شناخته شده است و تک‌تک این افراد اعتبار هنری خود را برای جشنواره گذاشته‌اند و تلاش‌شان انتخاب و معرفی بهترین گروه‌ها به جشنواره است، بنابراین این اتفاقات در کنار هم موجب می‌شود آثار با کیفیت همراه با خلاقیت و نوآوری به جشنواره عرضه شود. اما نکته دیگر این است که جشنواره محل تلاقی افراد مختلف چون جوان‌ترها و پیشگوسوتان است بنابراین نسل نو با عنصر خلاقیت و نوآوری خود تلاش می‌کنند و استعداد‌های خود را به پیشگوسوتان معرفی کنند و آنچه را که آموخته‌اند یک‌گام به‌جلو می‌دانند و با این حساب کمتر پیش می‌آید گروهی در جشنواره از روی تکرار یا عادت، کاری را انجام بدهد. اما من نیز از آن دسته افرادی هستم که موافقم را به رقابتی بودن جشنواره اعلام می‌کنم و براین نظرم بخش‌هایی از جشنواره موسیقی فجر باید به‌صورت رقابتی برگزار شود چرا که با انجام این کار روح خلاقیت بیشتر دمیده می‌شود و این نگاه قطعاً موجب بیشتر دیدن گروه‌های موسیقی خواهد بود. امیدوارم با ارزیابی و جمع‌بندی دبیر جشنواره و هیأت انتخاب بتوانیم ضمن رفع اشکالات بخش رقابتی در دوره‌های گذشته، با کم‌ترین آسیب این بخش را به جشنواره اضافه کنیم.

مهدوی: اگر اشتباه نکنم منظور شما از خلاقیت و نوآوری قیاس با جشنواره فیلم فجر است، جشنواره‌ای که در دنیا معتبر و شناخته شده است، بنابراین اگر اینگونه باشد باید بگویم پیش از آنکه جشنواره فیلم فجر بخواهد این خلاقیت و نوآوری را ایجاد کند پیشتر این کارگردانان و تهیه‌کنندگان بودند که بدون سفارش با موضوع خود به جشنواره آمدند و به آن هویت دادند. در جشنواره موسیقی فجر گروه‌هایی که انتخاب می‌شوند از طریق فراخوان به جشنواره وارد شده‌اند و با ارائه نوع اثرشان هویت بهتری به جشنواره می‌بخشند و مایه سربلندی خودشان هستند.

فرهت: موضوع نوآوری در هنر بویژه در ایران، مسئله بسیار حساس و به نوعی درست است. من براین باورم جشنواره موسیقی فجر نوآوری هم داشته است به‌عنوان مثال با نگاه به آثار مختلف اجرا شده طی سال‌های برگزاری جشنواره، خواهید دید تم و آثار اجرا شده، نوآور بوده به‌طوری که در سال بعد مورد جنجال و انتقاد قرار گرفت. اما اگر منظور شما قیاس جشنواره موسیقی فجر با فیلم فجر باشد باید بگویم آگاهی مردم ایران به موسیقی و به موسیقی زمان بسیار کمتر از فیلم است.

■ تحصیلات، تجربه و تبحر شمارد موسیقی کلاسیک غربی است اما از نگاه مخاطبان اینگونه برآورد می‌شود که با آثار موسیقی ایرانی چندان آشنایی ندارید؟

فرهت: خبر من حاضرم در ساخت موسیقی ایرانی امتحان بدهم و با اطمینان کامل می‌گویم با تمام رپرتوارهای برنامه گله‌ا و گوشه‌های موسیقی آن دوران آشنا هستم و از حظّم اما آن عده که چنین ادعایی دارند حتی هارمونی هم نمی‌دانند.

مهدوی: آقای فرهت از کودکی با موسیقی ایرانی آشنا بودند و در واقع بهتر است بگویم شاکله موسیقی گل‌ها در منزل پدری ایشان بوده است. پدر آقای فرهت از قصّات بزرگ آن زمان بودند و اندیشه شکل‌گیری برنامه گل‌ها و حضور مرحوم پیرنیا با ایده پدرشان بوده است.

فرهت: دبیر جشنواره می‌تواند موزیسین نباشد اگر من عاشق موسیقی هستم قطعاً به لطف خداوند بوده است. بسیاری از موسیقیدانان ایرانی حتی حوصله شنیدن موسیقی را ندارند و فقط حرف می‌زنند.

■ توجه به معیار و محتوای هنر موسیقی از نکاتی است که در آیین‌نامه جشنواره لحاظ شده است. به‌نظر شما این موارد چقدر به سلیقه شنیداری مخاطب نزدیک است؟

الهیاری: وقتی صحبت از جشنواره به میان می‌آید همواره این دغدغه وجود دارد که حوزه موسیقی به لحاظ اهمیت و توجه نسبت به دیگر حوزه‌های هنری چون نمایش، فیلم، تجسمی در داخل کشور یک مقدار عقب‌تر حرکت کرده است و به‌همان نسبت طی این سال‌ها مشکلاتی هم شکل گرفته؛ به‌طور مثال گلابی‌های هنرمندان یا وجود برخی مسائل که هنوز هم در پیوند موسیقی با حوزه دین با نظام سیاسی به چشم می‌خورد البته در این باره حلقه‌های فکری ایجاد شد و گفت‌وگوهایی انجام گرفت اما همچنان هم صورت مسأله دقیق و شفاف برای آن مشخص نشده است. لذا حوزه موسیقی قدری نسبت به دیگر حوزه‌های فرهنگ و هنر چون سینما، تجسمی، تئاتر، کتاب شرایط متفاوت‌تری در کشور دارد و طبیعی است که همین تغییر نگاه اثرات خود را در جشنواره موسیقی می‌گذارد. یعنی ضمن اینکه معتقدم این ۳۴ دوره، دوره‌های تکاملی و درامتداد یکدیگر پیوندها اما سؤالی که ممکن است برای همه به وجود آید این است که هویت واقعی جشنواره موسیقی فجر چیست؟ یا این تفاسیر به گفته بسیاری از دوستانی که جشنواره‌های مختلف دنیا را دیده‌اند و حضور داشته اند جشنواره موسیقی فجر به لحاظ حجم برگزاری و تعداد اجراها و مخاطبان، در جشنواره بزرگ و کم‌نظیر در دنیا است که البته ممکن است متناسب با مسائل عرفی و اقتضات کشورمان مشکلاتی هم وجود داشته باشد و در این عقیقه‌نده که از صاحبزنان کشورمان بر این عقیقه‌نده که جشنواره باید به‌همین شکل پایه‌گذاری شود. اما طبق آیین‌نامه آن که دو سال گذشته نوشته شده، جشنواره محل حضور سلايق مختلف

“

مهدوی: جشنواره

موسیقی فجر

یک رخداد هنری

بسیار مهم است

و نگاه متفاوت

به آن بیانگر

این است که

یک جامعه با

اندیشه‌های آزاد

وجود دارد که

اجازه می‌دهد

طی یک سال

تفکرات مختلف

کارشناسی شده

را در حوزه هنر

به منصفه ظهور

بگذارند

عکس: امیر رحیمی/ ایران

“

الهیاری: تلاقی

حضور تعدادی

هنرمند داخلی و

خارجی در جشنواره

عملاً فرصتی برای

شکل‌گیری وبها

دادن به موضوع

دیپلماسی موسیقی

است، در واقع

جشنواره موسیقی

فجر می‌تواند

صدای موسیقی

ایران را در هر ژانری

به‌گوش دنیا برساند

و در شرایط امروز

می‌تواند راه‌گشای

مهمی در فضای

فرهنگ و هنر

در تعامل ملت‌ها

با کشور ما باشد

کلاسیک ایران زمین دارای چه ریشه‌هایی است. حالا همین گونه‌های مختلف قرار است به جشنواره‌ای بیایند که متعلق به همه بوده و بیان‌کننده اتفاقات بعد از انقلاب است و بالطبع باید همه این گونه‌ها حضور داشته باشند، از بهترین‌ها تا گونه‌هایی که هنوز نامی بر آنها در فرهنگستان هنر اطلاق نشده است. در این گروه‌های بی‌نام و هویت تنها شعرآرایی به گوش می‌رسد و مشخص نیست با ساز ایرانی ملودی غربی می‌نوازند یا بالعکس با ساز غربی ملودی ایرانی می‌نوازند! و متأسفانه باید بگویم خواننده‌های مردم‌پسند موسیقی‌های به قول معروف آن سوی آب و کشورهای مختلف گرته‌برداری کرده‌اند و دقیقاً می‌توان گفت این اثر کارور یا کپی‌برداری از موسیقی کدام کشور است. نکته دیگر اینکه امروزه با وجود شرایط خاص فرهنگی- سیاسی عموماً با هنرمندان موسیقی رفتار خوبی صورت نمی‌گیرد. به‌عنوان مثال گلابی‌های هنرمندان دهه ۶۰ با نشان ندادن تصویر ساز از تلویزیون یا اینکه دانشکده‌های ما کلونی افراد خاص شده است و همه نمی‌توانند به آن ورود پیدا کنند و قطعاً یک سری ناراضیاتی‌هایی وجود دارد. نکته دیگر اینکه ادارات مختلف موسیقی در کشور ما به‌صورت متحد‌الشکل عمل نمی‌کنند و تا به امروز یک شورای مشترک تشکیل نشده و هر کدام رویه خود را پی گرفته‌اند، که درست یا غلط باید بررسی شود و اصطلاحاً هر بخشی را در یک جای مشخص تحت پوشش قرار دهند. البته از این جهت خوب است چرا که این فراوانی تقسیم می‌شود اما اگر بودجه یک جا باشد شاید معطوف به یک گروه شود. اما جشنواره فجر نشان داده است که فارغ از این کلونی‌ها، گنگ‌ها و سلیقه‌های شخصی، طی این ۳۵ سال به همه شاخه‌های موسیقی میدان عمل داده حال اگر عده‌ای به هر دلیلی استیبال نکرده‌اند بحث آن جداست، اما آنهايي که آمدند و شرکت کردند بیان‌کننده فرهنگ‌های مختلف موسیقی کشور ما با قد و قواره مختلف بودند و این نشان می‌دهد که دیپلماسی نظام هنری و فرهنگی با توجه به محدودیت‌هایی که در موسیقی وجود دارد؛ چون نگاه قهقی یا سیاسی، توانسته این سدها را بشکند و به مرور زمان رویه جلو حرکت کند و از موسیقی‌های مختلف حمایت داشته باشد. حالا به نظر من وقت آن رسیده که موسیقیدانان، مدیران و جشنواره موسیقی فجر را حمایت کنند منتهی شاید این موضوع کمی زمان بر باشد.

اما ممکن است این سؤال مطرح شود آیا بعد از ۳۵ سال هنوز نیازمند زمان هستیم! باید بگویم بله، ما در گام دوم انقلاب قرار داریم و تازه متوجه خطای گذشته بوده‌ایم حالا باید هر کسی در عرصه مدیریت خود آن را اصلاح کند. طبیعتاً موسیقیدانان که بخش مهمی از شاخه‌های هنری ایران بوده‌اند و هستند به‌لحاظ روحی، مادی و معنوی بیشترین لطمات را خورده‌اند و انتظار دارند توجه ویژه‌ای به آنها شود و مسئولان موسیقی و فرهنگ و هنر به آنها نگاه مناسبی و جشنواره‌ای نداشته باشند.

■ فارغ از بحث حمایت از هنرمندان موسیقی، به‌نظر شما آیا نیاز است در جشنواره موسیقی فجر نوآوری و خلاقیت هم شکل بگیرد؟ البته همان‌طور که اشاره داشتید جشنواره موسیقی فجر با به‌طور کلی موسیقی ایران بعد از گذشت بیش از سه

عکس: امیر رحیمی/ ایران

“

الهیاری: تلاقی

حضور تعدادی

هنرمند داخلی و

خارجی در جشنواره

عملاً فرصتی برای

شکل‌گیری وبها

دادن به موضوع

دیپلماسی موسیقی

است، در واقع

جشنواره موسیقی

فجر می‌تواند

صدای موسیقی

ایران را در هر ژانری

به‌گوش دنیا برساند

و در شرایط امروز

می‌تواند راه‌گشای

مهمی در فضای

فرهنگ و هنر

در تعامل ملت‌ها

با کشور ما باشد

الهیاری: من براین نظرم اگر طی این سال‌ها توفیقی هم حاصل شده به‌صورت نظام‌مند نبوده و پیش‌تر دیپلماسی موسیقی یا فرهنگی از سوی هنرمندان موسیقی شکل گرفته است، این هنرمندان در طول سال به جشنواره‌های خارج از کشور دعوت می‌شوند و اجراهای هنری خود را روی صحنه می‌برند و طبیعی است که در آنجا زبان، شعر فارسی و موسیقی ایرانی به‌شونده‌های خارج از ایران ارائه می‌گردد و در کنار آن نیز با منش و شخصیت هنرمند ایرانی آشنا می‌شوند و در این ارتباط با هنرمندان و مردم خارج از ایران وارد گفت‌وگو و تعامل می‌شوند و در مقابل یک حس و انرژی خوبی شکل می‌گیرد که همه اینها می‌تواند بخشی از دیپلماسی مردم با مردم باشد؛ دیپلماسی‌ای که از طریق هنر اتفاق می‌افتد و حامل پیام فرهنگی به مردم بوده و صدایی رساتر و بلندتر از دیپلماسی‌های رسمی دارد که بین سیاستمداران و تصمیم‌گیران کلان کشورها صورت می‌گیرد. اما اتفاقی که در چهار دهه بعد از انقلاب اسلامی رخ داده، بیشتر به‌صورت غیرسیستماتیک انجام گرفته و از طریق ارتباطات هنرمندان و حضور آنها در جشنواره‌های مختلف بوده یا دعوت‌هایی که انجام گرفته می‌تواند در جشنواره موسیقی فجر بسیار پررنگ‌تر دیده شود و همان گونه که پیش‌تر اشاره کردم این هنرمندان سفیران فرهنگی ایران هستند و می‌توانند صدای موسیقی کشورمان را به گوش دنیا برسانند بنابراین لازم است برای بخش بین‌الملل جشنواره ایده‌های قیق‌تر صورت بگیرد.

اما همان‌طور که می‌دانید آیین‌نامه جشنواره موسیقی فجر تا به امروز هم عنوان بین‌المللی نداشته و این موضوع به سلیقه دبیر یا برگزارکنندگان جشنواره بستگی دارد تا بنا بر اقتضائات مالی خود و سیاست‌های آن دوره، از هنرمندان خارجی برای اجرای کارهای هنریشان دعوت به عمل آورند. بنابراین موضوع شبکه‌سازی بین هنرمندان داخلی که در حال رخ دادن است باید برای هنرمندان داخل و خارج از کشور هم انجام بگیرد تا از طریق این ارتباط و عقد تفاهنامه با جشنواره‌های معتبر دنیا، زمینه تبادل و رفت‌وآمد با جشنواره‌های مختلف فراهم شود. حال آن زمان می‌توانیم ادعا کنیم برای برخی از اتفاقاتی که در دیپلماسی حوزه موسیقی وجود دارد توانسته‌ایم گام برداریم.

مهدوی: دیپلماسی فرهنگی

از هنر نشأت می‌گیرد، بنابراین هنر مقدم بر فرهنگ است، چرا که هنر می‌تواند فرهنگ سازی کند اما فرهنگ نمی‌تواند هنر تولید کند . به‌عنوان مثال هراستاد یا هنرمندی در هر شاخه هنری – که در کشور ما بسیار به چشم می‌خورد- با تک‌تک آثارشان منشأ خبری برای یک فرهنگ‌سازی هستند. حالا ارائه کارهای بد یا خوب بستگی به سلیقه خودشان دارد مانند برخی موسیقی‌هایی که امروزه در قالب پاپ به گوش ما می‌رسد و هویت ندارد و تنها ایجاد هوایی مسموم در این فضا است که نمی‌دانیم از کجا آمده آیا بار فرهنگی دارد یا خیر! اما می‌دانیم موسیقی کلاسیک مغرب زمین یا موسیقی